

HÄR SKALL VI STANNA

Kampen om land, vatten
och frihet i Palestina

PALESTINAGRUPPERNA
I SVERIGE

9

15

21

28

Innehåll

En ohållbar situation	3
Vi lämnar inte vår mark	6
Israel stjälar vattnet i Jordandalen	9
Kampen om vattnet	11
Miljöfarlig ockupation	13
"Vi var säkra på att vi inte skulle leva till morgonen"	15
"Jag saknar mitt hem. Mina saker och mitt liv"	18
Jordbrukare och fiskare i skottlinjen	20
Går det att leva i Gaza om tio år?	24
Sten för sten, hus för hus – Israel tar över Jerusalem	26
Beduinerna vill stanna i sina byar	29

29

Detta är ett specialnummer av Palestina Nu (2/2015) som ges ut av Palestina-grupperna i Sverige (PGS) som en del av vårt informationsarbete. PGS har sedan 1976 arbetat för en rättvis lösning på Israel-Palestina-konflikten. PGS är en ideell partipolitiskt och religiöst obunden organisation med lokalgrupper över hela landet. Vi stödjer det palestinska folkets rätt till självbestämmande genom informationsarbete och opinionsbildning, samt genom olika former av samarbeten med det palestinska civila samhället.

Bli medlem och stöd Palestinagruppernas arbete för en rättvis fred!

Skriften kan beställas gratis, mot portokostnad från Palestinagrupperna. Skolor kan beställa den via utbudet.se.

**PALESTINAGRUPPERNA
I SVERIGE**

www.palestinagrupperna.se

Detta material är delvis finansierat av Sida, Styrelsen för Internationellt Utvecklings-samarbete. Sida delar inte nödvändigtvis de åsikter som här framförs. Ansvar för innehållet är uteslutande författarens.

Palestinagrupperna i Sverige (PGS)

Götgatan 22 A
118 46 Stockholm

Telefon: 08-641 72 88

E-post: info@palestinagrupperna.se

Hemsida: www.palestinagrupperna.se

Redaktion för detta nummer: Anna Wester, Catrin Ormestad och Yvonne Fredriksson

Omslagsfoto: Anna Wester

Grafisk form: Eva Byberg

Tryckeri: DanagårdLiTHO AB 2015

Upplaga: 12 000 ex

En ohållbar situation

Foto: Catrin Ormestad

Fredagsbön på en gata i Gaza City sedan Israel bombat moskén. Minareten bröts av och kraschade in i en annan byggnad.

EN GÅNG OM året gör Palestinagrupperna en temaskrift. Vi har till exempel skrivit om apartheid, utbildning och idrott. Allt med fokus på Västbanken, Gaza och Israel, och den långa kampen för ett fritt Palestina. Förra året handlade tidningen om hur det är att vara ung och leva under ockupation.

Den här gången är temat miljö.

Det är utan tvekan ett oerhört viktigt ämne – i synnerhet i Mellanöstern, som förutspås att drabbas hårt av klimatförändringarna. Det finns forskning som visar att det redan har börjat hända. Det har länge varit svår torka i Nordafrika och runt östra Medelhavet. I Jemen och Libyen håller grundvattnet på att torka ut, och det varnas för att vattenkrisen snart kommer att vara ett faktum i hela regionen, när ett allt torrare och hetare

klimat i kombination med de växande befolkningarna kommer att sätta ytterligare press på områdets naturresurser, inte minst vattnet.

Men ingenstans är läget så akut som i Gaza.

Bara några få procent av vattnet som pumpas upp ur Gazas brunnar anses vara säkert att dricka, och inom bara något eller några år kan hela grundvattenreservoaren vara så förorenad av saltvatten och utsläpp att den inte längre går att använda. FN varnar för att om inte något drastiskt görs omedelbart, så kommer det inte längre att vara möjligt att leva där om några år. Men även på Västbanken är situationen krisartad, i synnerhet i Jordandalen.

Knappast någon palestinier på de ockuperade områdena har tillgång till så

Foto: Taha Sarhan

Anna och Catrin på gränsen till Gaza.

mycket vatten som Världshälsoorganisationen rekommenderar, 100 liter per person och dag. Ojämligheten mellan israelisk och palestinsk vattenkonsumtion är iögonfallande: Palestinierna på de ockuperade områdena förbrukar ungefär 70 liter om dagen, och israelerna ungefär 300 liter, alltså fyra gånger så mycket. I vissa områden tvingas palestinerna klara sig på så lite som 20 liter om dagen, vilket Världshälsoorganisationen klassar som ett minimum i katastrofsituationer. Om sjukdomar och epidemier hittills har kunnat undvikas så beror det framför allt på att palestinerna köper vatten, men det innebär ytterligare en belastning på många familjers redan hårt pressade ekonomi.

Till klimat- och vattenfrågan kan man dessutom lägga andra miljöfrågor som berör palestinerna; till exempel den otill-

räckliga avloppsreningen i framför allt Gaza, Murens ingrepp i landskapet på Västbanken, de kemiska utsläppen från industrizonerna på Västbanken och i Negevöknen och den giftiga asbesten som frigjorts från hus som bombats i Gaza. Då inser man att miljö utan tvekan är ett angeläget ämne för den som bryr sig om vad som händer i Palestina och Israel.

Men det är också ett ämne som är svårt att avgränsa och definiera när det gäller Palestina – det insåg vi när vi begav oss till Västbanken och Gaza för att samla ihop material till den här tidningen.

NÄR VI TALAR om miljö i Sverige så tänker nog de flesta i första hand på till exempel utsläpp i luft och vatten, utfiskning och klimatförändringar, och för att värna om miljön försöker vi återvinna

och källsortera, välja energisnåla alternativ, åka kollektivt och kanske äta mindre kött. Men miljö handlar också om våra levnadsvillkor, de miljöer där vi bor och arbetar, vår livsmiljö.

Att få ett vapen riktat mot sig i en vägspärr, att få sina tusenåriga olivträd nedbrända av en bosättare, att förlora sitt stipendium vid ett utländskt universitet eftersom man inte får tillstånd att lämna de ockuperade områdena, eller att tvingas växa upp utan att ha någon annanstans att leka än i ett flyktinglägers trånga gränder är en del av den palestinska livsmiljön.

Inte heller brukar vi tänka på arbetslöshet som miljöförstörande, men när den ligger på 70 procent som den gör i Gaza – den högsta i världen – så bryter den ned hela samhället, inte bara de enskilda individerna. Bakom statistiken

Foto: Anna Wester

finns en hel generation av ofta välutbildade och ambitiösa unga män och kvinnor som aldrig har arbetat och som inte ens har hopp om att någonsin kunna få ett jobb. Deras – och deras vänners, barns och föräldrars desperation är lika giftig som resterna av vit fosfor från de israeliska bomberna, som i årtal kan lagras i Gazas jord efter en attack.

Miljö är ren luft och klart vatten, det är giftfri mat och förnybar energi, starka skal på havsörnens ägg, lekande torsk och öppna ängsmarker. Men det är också att kunna sova en hel natt utan att behöva väckas av israeliska soldater som bryter sig in i ditt hem för att arresteras någon i din familj, eller av bomber som faller över din gata. För den palestinske jordbrukaren är det att kunna ge sig ut på sina åkrar utan att behöva undra om han ska komma tillbaka, för fiskaren i Gaza att kunna ta upp sina nät utan att bli beskjuten eller arresterad. För studenten är det att kunna välja utbildning och framtid och göra det bästa av sin begåvning, för arbetaren att kunna leva i värdighet och försörja sin familj. Miljö i en palestinsk kontext kan omöjligt handla enbart om till exempel vattenbristen på Västbanken, eller föroreningarna i Gaza; en bra miljö är också en fråga om att kunna leva utan rädsla, förtryck, hot och diskriminering.

PÅ SAMMA SÄTT är det omöjligt att när man talar om miljöproblemen i Palestina bortse från den kontext i vilken de har uppstått, nämligen den snart femtioåriga

ockupationen och den genomgripande inverkan den har haft på varje del av det palestinska samhället.

En åtta meter hög och mer än 700 kilometer lång betongmur är ett enormt ingrepp i Västbankens natur. Men det handlar också om barn som inte kan hälsa på sina morföräldrar, människor som inte kan ta sig till sina arbeten, ungdomar som inte kan nå sina skolor, pilgrimer som inte kan ta sig till kyrkor eller moskéer.

18 000 förstörda hem – vilket blev facit efter Israels stora militäroperation i Gaza förra sommaren – är inte bara en aldrig förut skadad ödeläggelse av det urbana landskapet, det är också 100 000 hemlösa människor och 500 döda barn. Det är fyra miljoner ton betongkross som måste röjas undan, el- och vattenledningar som måste repareras, gator, torg och statliga institutioner som måste byggas upp. Men det är också människor som tvingades fly från sina hem utan att kunna ta med sig något annat än kläderna de hade på sig, hela familjer som utplånades när deras hem bombades, ungdomar som blev vittne till hur syskon och föräldrar dödades, hundratals sörjande mödrar och hundratusentals barn med mardrömmar.

De 50 miljoner literarna orenat avloppsvatten som varje dag släpps ut i Medelhavet från Gazas stränder är inte bara en ekologisk katastrof utan också en moralisk, eftersom en viktig orsak till att reningsverken inte fungerar är Israels blockad, som nu gått in på sitt nionde år.

Åkrarna som torkar ut på Västbanken eller bombas till kratrar i Gaza är inte bara en katastrof för de jordbrukare som lagt ned hela sitt liv på att plöja och så dem, de är också ett uttryck för den kamp som pågår om varje centimeter av landet i Palestina. På samma sätt är sopcontainrarna som svämmar över i Östra Jerusalem inte bara en sanitär olägenhet och en fara för människors hälsa, de är också del av en medveten statlig strategi att driva bort stadens palestinska befolkning.

Det faktum att den svarta geten, av vars ull beduinerna väver sina tält, har blivit alltmer sällsynt i Israel har inte bara medfört en utarmning av öknens biologiska mångfald, det är också ett folk som i mötet med den israeliska staten tvingats ge upp allt mer av sin tradition och sin kultur.

DEN HÄR TEMASKRIFTEN handlar om den kamp om land och vatten som pågår dagligen i Gaza och på Västbanken, men även inne i Israel. Det handlar om hur såväl brunnar som naturreservat förvandlas till vapen, och om hur det utrymme där palestinier tillåts leva för varje år blir allt mindre, liksom hoppet om att hitta en fredlig lösning på konflikten.

Fred kan det bara bli den dag då palestinerna på Västbanken får kontrollen över sina egna naturresurser, när invånarna i det palestinska Östra Jerusalem behandlas som om de vore lika mycket värda som sina grannar i den judiska, västra delen, och när ungdomarna i Gaza har samma möjligheter att utbilda sig, arbeta och fritt välja sina liv, som ungdomarna i Tel Aviv.

DET FINNS KNAPPAST någon fråga som tjänar som en sådan kraftfull påminnelse om att landgränser i slutändan är irrelevanta, och artificiella, som miljön. Föroreningar bryr sig inte om linjer på en karta och grundvattenflöden stannar inte vid murar. Det kloakvatten som släpps ut i Gaza sköljer upp på Tel Avivs stränder, och de källfloder som finns i området måste räcka till båda folken.

I slutändan finns det ingen annan lösning på Palestina-Israelkonflikten än att se till så att det blir möjligt att leva där, för både israeler och palestinier. Det är den enda utvägen, för både miljö och människor.

*Catrin Ormestad
Anna Wester*

Vi lämnar inte vår mark

Foto: Anna Wester

VI SVÄNGER AV vid Jeriko och åker några kilometer i det sandfärgade landskapet mot den lilla byn Fasayel. Det är väldigt torrt och de odlingar vi passerar ser törstiga ut. Men så plötsligt bländas vi nästan av grönskan. Där står rader med hundratals välmående träd följda av solcellspaneler och grönsaksodlingar. En bosättning. En illegal israelisk bosättning som blommar med hjälp av stulet palestinskt vatten. Så ser det ut i hela Jordandalen.

Vi välkomnas av Fadja i det lilla centret där organisationen *Jordan Valley Solidarity* (JVS) håller till, det bjuds på kaffe och vatten. Det är oerhört varmt, närmare 40 grader, men lite svalare inne i huset även om där inte finns någon luftkonditionering. På väggarna hänger affischer och målningar med organisationens ledord "*Exist is to resist*".

– Det beskriver allt vad vi står för, säger Rashid som är koordinator för JVS. Vi lämnar inte vår mark. Bara att stanna är ett sätt att göra motstånd mot ockupationen.

Väggarna pryds också av foton från olika demonstrationer och en stor karta över Jordandalen. Det märks att centret är en naturlig samlingspunkt i byn, folk kommer och går.

FADJA HAR BOTT 20 år i Fasayel. Hon säger att det bästa med att bo i Jordandalen är känslan att äga sin egen mark. Och getterna, grönsakerna och frukten så klart.

– Sen är det bra väder också och en fin atmosfär. Inte så stressigt som i städerna. Det är ett speciellt lugn här, säger hon.

Men problemen är desto fler. Fadja berättar att byn ligger mellan två bosätt-

ningar och att Israel försöker få bort alla palestinier därifrån, så att bosättningarna kan byggas ihop till en stor. De har redan rivit flera hus och många har fått en "rivningsorder", ett besked att deras hus är ett av dem som står på tur. Flera familjer i byn bor nu i tält.

JORDANDALEN UTGÖR 29 procent av hela Västbanken. Innan ockupationen 1967 bodde runt 260 000 palestinier där och området var viktigt för odling av frukt och grönt som exporterades bland annat till Jordanien. I dag är det bara 64 000 palestinier som bor kvar i dalen.

Direkt efter 1967 förstördes tio byar helt och hållet, och människorna tvingades fly till Jordanien där de fortfarande bor i flyktingläger.

50–60 procent av Jordandalen är israeliskt militärområde och jordbrukarna får

Foton: Anna Wester

Bländande grönska från de illegala bosättningarna i Jordandalen.

Kontrasterna är slående mellan det torra landskapet och de blomstrande bosättningarna.

på många ställen inte ens komma till sina marker. När det så kallade Osloavtalet undertecknades 1994 delades Västbanken in i tre areakategorier, area A, B och C. Area A är de palestinska städerna som var tänkta att vara under palestiniernas egen kontroll, area B under palestinsk administration men israelisk militär och area C under total israelisk kontroll.

95 PROCENT AV Jordandalen är klassad som area C, vilket innebär att palestinierna inte har rätt att bygga vare sig skolor, universitet, sjukhus eller bostäder där. – Vi har inte ens tillåtelse att bygga solceller, säger Rashid. Men folk gör det ändå.

Ganska snart efter att ockupationen inleddes började Israel förstöra palestiniernas vattenkällor och ta kontroll över vattnet. I dag kontrolleras 85 procent av vattnet i Jordandalen av Israel. De kontrollerar hela Jordanfloden, varifrån palestinierna inte får använda en droppe vatten. Rashid är 33 år och kommer från en jordbrukarfamilj i byn Bardala i norra Jordandalen. Han berättar att Israel har gjort centrala delen av byn till militärområde.

– Min släkt brukade bygga brunnar, men sedan ockupationen började har Israel grävt så djupt i marken för att bygga nya brunnar, så att alla våra har torkat ut. Till en början gjorde vi en

överenskommelse med det israeliska företaget som äger brunnarna, att vi skulle få 250 kubikmeter vatten per timme. I dag får vi endast 100, vilket inte räcker. Det har gjort att många familjer har gett sig av och flyttat till någon stad utanför Jordandalen.

DET FINNS I dag 37 israeliska bosättningar i Jordandalen. De används främst för odling men på senare tid har flera fabriker etablerats inne i bosättningarna. Det är inte så många som bor där, ungefär 6 000–8 000 bosättare bor på väldigt stora ytor.

Rashid berättar att många palestinier jobbar i bosättningarna, även barn. Rapporten *Ripe for abuse*, från människorättsorganisationen *Human Rights Watch*, HRW, bekräftar att hundratals barn, hälften av dem under 16 år, arbetar på bosättningarna för att hjälpa sina föräldrar med försörjningen. Många gånger får barnen och ungdomarna utföra farliga arbetsuppgifter med kemikalier, maskiner och på höga höjder. De arbetar långa dagar, saknar försäkringar och lönerna är långt under den israeliska minimilönen.

– I och med detta bryter de inte bara mot internationella lagar, utan även mot israelisk lag. Det är något vi försöker uppmärksamma omvärlden på, säger Rashid.

JORDAN VALLEY SOLIDARITY jobbar med ickevåldsmotstånd för att stödja byarna i Jordandalen. Bland annat driver de en kampanj för rätten till utbildning och de har byggt flera skolor, trots att Israel inte tillåter det och trots att de rivits eller hotas av rivning. De bygger också upp kliniker och hus med naturliga och billiga material. De har nyligen byggt tre långa vattenledningar från städerna i närheten till area C för att ge några familjer i Jordandalen vatten. De håller också workshops i rättigheter och vikten av solidaritet; hur man kan aktivera sig genom ickevåldsmotstånd.

Rashid berättar att de är ett 30-tal palestinier som är aktiva i organisationen och de får stöd av runt 200 internationella volontärer varje år. En av volontärerna som är där nu är Joe från England. Han kommer in på centret, dricker en kopp te och pustar ut i den nästan olidliga hettan.

– Jag har precis varit ute och byggt på ett av husen, berättar han. Det är min tredje dag här och jag planerar att stanna i tio dagar. Hemma i England är jag aktiv

i solidaritetsrörelsen för Palestina och jag kände att jag ville göra någonting konkret för att hjälpa till. Blir det demonstrationer så kommer jag att vara med på dem.

JAG FÖLJER MED Joe och Rashid ut och tittar på det senast byggda huset, en liten rund byggnad som endast tagit 24 timmar att få färdig. Allt tack vare en maskin som kan tillverka tegelstenar jättesnabbt. Det går inte att ta miste på att detta är något som Rashid är väldigt stolt över.

– Det här är min idé och det är min bror som har byggt den. Tidigare gjorde vi tegelstenarna för hand och det tog lång tid. Med den här maskinen kan vi göra 600 tegelstenar på fyra–fem timmar och vi tillverkar dem med naturliga råvaror som sand, gräs och vatten. Och billigt är det!

– Med det här vill vi sprida hopp till folk och visa att vi aldrig ger upp, säger han och håller upp en av tegelstenarna. Att Israel kan fortsätta riva våra hus, men vi kommer att bygga upp dem om och om igen. Vi stannar på vår mark, och vi kommer att göra motstånd. Deras försök att döda vår kraft gör oss bara starkare. Och vi lär våra barn detta.

RASHID UNDERSTRYKER OCKSÅ vikten av internationell solidaritet, och han och JVA anser att BDS – bojkott, desinvesteringar och sanktioner är det viktigaste verktyget för internationella solidaritetsorganisationer.

– 40 procent av produkterna som tillverkas i bosättningarna går till den europeiska marknaden. Därför är BDS viktigt. Det är ett bra sätt att pressa den israeliska regeringen och att få fler i Europa att lära sig mer om situationen i Palestina.

Anna Wester

Rashid visar upp en av tegelstenarna som de tillverkat med den nya maskinen.

Rashid och Joe framför huset som bara tog 24 timmar att få färdigt.

BDS

År 2005 undertecknade 170 palestinska organisationer ett upprop med en vädjan till omvärlden att införa bojkottaktioner mot Israel så länge ockupation och apartheid fortgår. BDS är en effektiv påverkansmetod som bygger på ickevåld och BDS-uppropet stöds i dag av en växande internationell rörelse.

BDS står för bojkott, desinvesteringar och sanktioner. Bojkott handlar om att inte köpa israeliska varor och desinvestering om att företag drar tillbaka investeringar som stödjer den israeliska ockupationspolitiken. Sanktioner kan införas av regeringar och institutioner, som EU och FN, för att markera att man inte accepterar statens politik. Till exempel handelshinder eller förbud mot militärt samarbete.

Israel stjälar vattnet i Jordandalen

Foto: Anna Wester

Abu Saquer.

NÄR VI ÅKER från Fasayel till norra delen av Jordandalen, syns flera stora vattencisterner längs vägen och överallt går vattenrör tvärs igenom palestinska byar, ibland dragna genom de palestinska jordbrukarnas odlingar. Alla dessa rör leder till de israeliska bosättningarna, medan palestinerna knappt har vatten att dricka. Vatten är det stora samtalsämnet i Jordandalen och orättvisan är väldigt påtaglig. Palestinierna tvingas köpa vatten dyrt från israeliska företag, trots att vattenkällorna ligger på deras egna marker.

I Al Hadedyeh bor Abu Saquer tillsammans med sin familj och sina djur. De bor i enkla tält och jag får veta att de tidigare bott på andra sidan vägen några hundra meter därifrån, men att israeliska soldater har rivit deras hus och deras tält tre

gångar. Varje gång har familjen byggt upp dem igen och hamnat närmare och närmare den bosättning som familjen nu ser från sin uteplats. På bergstoppen intill är en stor militärpostering med utkikstorn.

VI SLÅR OSS ner bland hönor, duvor, getter och åsnor. En av sönerna kommer med te och kaffe. Abu Saquer pekar ner mot vägen där några israeliska stridsvagnar precis passerar.

– De har så kallade militärövningar, men jag ser det som militärattacker eftersom det är på vår mark, vi har papper på att vi äger den och de har inte frågat om lov. Men vi är bara vanliga människor utan någon organisation bakom oss som kan ta Israel inför rätta, så de kan göra precis vad de vill. De vet att vi är svaga och sårbara.

Abu Saquer berättar att norra Jordandalen var det område som först attackerades efter ockupationen 1967.

– De trakasserade alla som bodde här. De dödade eller tog våra djur till fånga och låste in dem. För att få tillbaka dem var vi tvungna att betala stora summor pengar.

De har fortsatt den här policyn allt sedan dess och många har lämnat Jordandalen för att livet blivit för svårt. Och värst blev situationen efter Osloavtalet, när de klassificerade större delen av Jordandalen som area C.

Förutom att ockupationsmakten har förstört de kollektiva brunnarna genom att riva dem eller torka ut dem, är de naturliga dammarna där vatten samlades nu förgiftade av bosättningarnas avlopp och utsläpp. Abu Saquer berättar att de nu tvingas betala 27 shekel (1 shekel =

cirka 2 svenska kronor) per kubikmeter vatten.

Det är inte bara vattensituationen som gör livet svårt för palestinierna i Jordandalen.

– De ger sig också på våra betesmarker, så att vi inte ska kunna flytta runt våra djur så som vi alltid har gjort. De förklarar dem som stängda militärområden, trots att vi har papper på att det är vår mark. Sen har de klassat vissa områden som naturskyddsområden eller nationalparker, berättar Abu Saquer och slår ut med armarna.

Han blir väldigt arg när han pratar om detta. När man hör om ett naturskyddsområde förknippar man det med något fint och bra. Men så är det inte här.

– Varje år bränner soldaterna upp topparna på bergen, så att det inte ska finnas något för djuren att äta där. Vad är det för naturskyddsområde?

DE SOM BOR i norra Jordandalen drabbas också hårt av att det inte finns några sjukhus eller riktiga kliniker och att ambulanserna ofta fastnar i någon av de sju vägspärrarna som man måste passera för att ta sig till dalen. Jag får höra många tragiska historier om människor som dött på grund av att de inte fått hjälp tillräckligt snabbt och om kvinnor som tvingats föda sina barn i vägspärren. Hälsa är ett stort problem och många skadas av farliga saker som militärerna lämnar efter sig.

– En av mina söner dog när han var åtta år, berättar Abu Saquer. Han ramlade av en traktor och det tog sex timmar innan ambulansen kom, och vi släpptes inte ut från checkpointen. Så han förblödde.

Han är också oroad över den yngre generationen som bor i området, eftersom Israel inte tillåter några skolor i area C. De få som ändå finns, räcker inte för alla barn. Alla vill utbilda sina barn, och det enda alternativet är då att skicka dem till Tubas som egentligen bara ligger 12 kilometer från där de bor, men med alla avspärrningar och vägspärrar blir det 40 kilometers resväg dit. Familjerna tvingas hyra hus i Tubas där barnen bor under terminerna.

– Barnen och ungdomarna bor där utan uppsikt från föräldrarna, vi får ingen möjlighet att uppfostra våra barn. Det har visat sig att 90 procent struntar att gå till skolan. Det förstör en hel generation.

I dag bor det 13 familjer i området, tidigare bodde där 30. Familjen Saquer

Familjen Saquer tvingas köpa vatten från israeliska företag, eftersom Israel förstört deras brunnar.

Abu Saquer och en av hans söner.

är 27 personer. Jag frågar hur många som bor på bosättningen som ligger alldeles intill familjens tält.

– De är 35 personer som bor där, men man skulle kunna tro att de är flera tusen. De har fina hus, skola, swimmingpool, infrastruktur och transportsystem. På vår mark. Och de använder vårt vatten!

ABU SAQUER ÄR 64 år. Han har bott i Al Hadeyeh sedan han var tre år.

– Bosättningen kom hit 1978 och då var vi redan här. Det är vår mark. Och

bosättningen är olaglig, till och med enligt internationell lag.

– Jag är inte en intellektuell person, jag har bara gått i skolan till årskurs 10. Men jag har lärt mig av livet. Jag är inte politiker, det är inte mitt ansvar att etablera en palestinsk stat. Jag ser alla som lämnade sin mark och blev flyktingar i Libanon och Syrien, de lider mer än jag gör. Det jag kan göra är att stanna på min mark. Jag har min värdighet. Visst lider jag, men jag har min mark.

Anna Wester

Kampen om vattnet

Foto: Catrin Ormestad

PALESTINA-ISRAELKONFLIKTEN handlar om mark, men också om vatten. I ett av världens torraste och kargaste områden är tillgången på vatten en fråga om överlevnad. Det var något som stod klart för de judar som i slutet av 1800-talet började drömma om att upprätta en egen stat i dåvarande Palestina, för att slippa undan antisemitismen i Europa. De visste att vattenfrågan var avgörande för att det nya landet skulle bli livskraftigt och kunna bereda plats åt nya immigranter. *Jewish Agency* bildade redan på 1920-talet en kommitté som skulle undersöka hur Palestinas vattenresurser bäst skulle kunna utnyttjas, och jordbruk bedrivs i ett land som till stora delar bestod av öken. Vissa sionistiska ideologer ansåg att om den judiska staten skulle kunna ut-

vecklas ekonomiskt måste den ha kontrollen över Galileiska sjön och Jordanfloden.

SÅ BLEV DET 1967, när Israel ockuperade Västbanken och Golanhöjderna.

Vattenfrågan kom ända från början att spela en viktig roll i konflikten mellan israeler och araber. Frågan om hur Israel, Syrien och Jordanien skulle dela på vattnet i Jordanfloden och Yarmoukfloden gav genast upphov till spänningar. Detta anses till exempel ha varit en av de faktorer som ledde fram till Sexdagarskriget 1967, då Israel förutom Västbanken och Golanhöjderna även ockuperade Gaza, Östra Jerusalem och (fram till 1982) Sinaihalvön. Detta innebar inte bara att Israel fyrdubblade sitt territorium; det fördubblade också sina vattenreserver.

Bland annat hade man nu kontrollen över källflödena till Galileiska sjön och Jordanfloden, liksom de viktiga grundvattenkällorna, så kallade akviferer, på Västbanken.

EFTER KRIGET UTFÄRDADE Israel ett antal militärorder, vilkas syfte var att överta kontrollen över de palestinska vattenresurserna. Vatten förklarades vara en fråga om nationell säkerhet för Israel, och det infördes stora förändringar i hur Västbankens vatten fördelades. Tidigare hade vattnet använts av palestinska bönder och hantverkare, nu skulle det räcka till en modern stat som hade ett vattenkrävande jordbruk och en växande industri och som hela tiden fick ta emot nya immigranter från till exempel Arabvärlden och senare Ryssland.

Palestinierna tilläts inte längre borra brunnar, dra vattenledningar eller bevattna sina fält utan tillstånd från den militära befälhavaren i området. Före 1967 fanns det över 200 brunnar på Västbanken, enligt den palestinska organisationen Arij. Efter kriget förstördes 140 pumpar och brunnar i Jordandalen och det blev mycket svårt att få tillstånd att gräva nya. Existerande brunnar förseddes med en mätare, så att förbrukningen kunde övervakas och ett kvotsystem införas. Allt som rörde vattenförbrukning på Västbanken måste godkännas av Israel.

Trots att det enligt internationella lagar inte är tillåtet för en ockupationsmakt att exploatera ett erövrat område använder Israel över 70 procent av Västbankens vatten. 10 procent går till bosättarna och palestinierna får de resterande 17 procenten.

Bosättningarna är ofta byggda på de vattenrikaste platserna och Muren har gjort att viktiga brunnar och källor skurits av från de palestinska byarna. Detta har gjort det svårt för palestinierna att utveckla jordbruket och industrin och har påverkat deras livskvalitet och hälsa. Det har dessutom gjort dem ännu mer beroende av Israel.

NÄR FREDSPROCESSEN INLEDDES i början av nittioalet ansågs vattenfördelningen vara en av de svåraste frågorna att lösa, och sköts upp till vad som skulle ha blivit slutförhandlingarna. Israel erkände i princip palestiniernas rätt till vatten, men de erbjöd dem aldrig kontrollen över sina egna källor.

Osloavtalet lät den ojämlika vattenfördelningen på Västbanken bestå; det vill säga Israel fick fortsätta att pumpa upp 80 procent av vattnet. En anledning till att palestinierna godkände detta var att det egentligen bara var meningen att Osloavtalet skulle gälla i fem år, sedan skulle ett permanent avtal förhandlas fram, men så blev det aldrig.

Den orättvisa – och för palestinierna otillräckliga – vattenfördelningen är en daglig påminnelse om hur Israel lägger beslag på deras land och vatten, och hur de diskrimineras. I Israel används vattnet ofta som en symbol i politisk propaganda där det utmålas som att araberna förnekar dem vattnet, vilket skulle hota landets existens.

För många hydrologer och miljöaktivister ter sig striden om de palestinska vattenkällorna absurd och kontraproduktiv. De menar att vattenfrågan, precis

som Mellanösterns floder och akviferer, överskrider landgränser och politiska intressen, och att det är i allas intresse att se till att grundvattenreservoarerna skyddas och att de existerande naturresurserna utvinns och fördelas på ett rättvist, hållbart och ansvarsfullt sätt.

ISRAEL ÄR I dag mindre beroende av Västbankens vatten, sedan det gjort stora framsteg med desalinerings – det vill säga den teknik som gör det möjligt att utvinna färskvatten ur havsvatten. 70 procent av allt vatten som förbrukas i Israel kommer i dag från desalineringsanläggningar, eller är renat, återvänt avloppsvatten som används till bevattning i jordbruket. Men desalinerings är kontroversiellt; det är till exempel mycket energikrävande, och det

finns forskare som varnar för att det inte är en hållbar metod för att utvinna stora kvantiteter färskvatten. Det är dessutom mycket dyrt.

I takt med att befolkningen ökar kommer frågor om hållbarhet och miljöskydd att bli allt angelägnare, både i Israel och på de palestinska områdena. Och vilka problem som än finns på Västbanken så är de värre i det tätbefolkade Gaza, som länge plågats av en allt snabbare accelererande vattenkris. Enligt en FN-rapport kommer Gazas akvifer, på grund av överförbrukning med resulterande inflöde av saltvatten, att vara obrukbar redan nästa år, 2016. Om det blir omöjligt att leva i Gaza får det konsekvenser inte bara för Israel och Västbanken utan för hela regionen.

Catrin Ormestad

Miljöfarlig ockupation

Foto: Activestills

ÖVER HELA VÄSTBANKEN slingrar den sig fram, kors och tvärs genom städer, byar och odlingsmarker. Som ett gigantiskt monument och en ständig påminnelse om ockupationen står Muren där, och den påverkar varje del av människors liv. Eller egentligen är det mer korrekt att säga murarna, för det är flera murar i olika skepnader. På vissa ställen är det en sex till åtta meter hög mur i betong, på andra ställen är den i form av ett stängsel med vaktorn och patrullvägar där de israeliska soldaterna kan åka med sina stridsvagnar.

Det är på väldigt få ställen som murarna går längs den så kallade gröna linjen, det som internationella samfundet erkänt som gräns till Israel, utan till största delen är den byggd på palestinsk mark. Det är därför Internationella domstolen i Haag för över tio år sedan, i juli 2004, i en dom förklarade Muren olaglig enligt internationell rätt. Men trots domslut och krav på att den skulle rivas, är

den nu nästan helt färdigbyggd, 750 kilometer lång.

På så gott som varje bördig bergstopp på Västbanken ligger det en israelisk bosättning. Precis som Muren har de byggts i strid med internationell rätt, på stulen palestinsk mark. I dag bor det 600 000 israeliska bosättare i Palestina, med kontroll över totalt 61 procent av Västbanken.

Muren och bosättningarna, liksom militärområden och Israels politik att konfiskera palestinsk mark har haft en stor inverkan på det palestinska landskapet och miljön. Genom att kontrollera och exploatera de palestinska naturresurserna har Israel skapat en ohållbar situation på Västbanken, och begränsat palestiniernas möjligheter att arbeta för en hållbar utveckling.

Den palestinska organisationen *Applied Research Institute*, Arij dokumenterar ockupationens påverkan på miljön och de arbetar också för att öka kunskapen om

miljöfrågor hos palestinierna. Bland annat utbildar de människor i vad som faktiskt går att göra lokalt för att värna miljön, och de försöker lyfta frågan politiskt då den genom åren har nedprioriterats på grund av den svåra situation som råder på de ockuperade områdena.

Enligt Arij gör splittringen av det palestinska landskapet att många växt- och djurarter har utrotats. De skogar som har funnits, både naturliga och inplanterade, har förstörts av Israel då de har konfiskerats och gett plats åt murar och bosättningar eller förklarats som militärområde.

EN BIT UTANFÖR Betlehem fanns fram till 1996 ett stort grönområde, det enda i området. Det konfiskerades av Israel för att göra plats för bosättningen Har Homa. Området rensades på vartenda träd, bland annat högs runt 60 000 pinjeträder. Abu Ghnaim var en oas för biologisk mångfald på Västbanken, flera typer av

växter var beroende av dess ekosystem. I och med konfiskeringen av Abu Ghneim försvann flera växtarter och en mängd vilda djur, som fåglar och ödlor, hotades när deras skog försvann.

De israeliska bosättningarna på bergstopparna tillåts dumpa obehandlat avloppsvatten och sopor på Västbanken, vilket förorenar de palestinska jordbruksmarkerna och hotar grundvatten. Detta leder till enorma miljö- och hälsoproblem. Så gör också de industrizoner som Israel har byggt upp på Västbanken. I den största industrizonen som ligger bredvid bosättningen Ariel, finns 120 fabriker som mestadels håller på med miljöfarliga ämnen.

Eftersom industribosättningarna inte behöver följa israeliska miljölagar är det attraktivt att lägga just sådana fabriker på palestinsk mark, där de sedan dumpar det giftiga avfallet. Bland annat dumpas aluminium, batterier och plast.

OM MUREN STÅR som ett stort israeliskt maktmonument över ockupationen, är olivträden runt omkring på Västbanken symbolen för Palestina; identiteten och kampen. Det långsamt växande olivträdets har en viktig kulturell betydelse för palestinierna, men också ekonomisk. Runt 80 000 palestinska familjer tjänar sitt levebröd genom olivodlingen.

Därför slår israelernas konfiskering av olivodlingarna hårt.

Sedan ockupationen började 1967 har Israel konfiskerat ungefär 1,2 miljoner palestinska olivträd och hundratusentals fruktträd. Odlingsmarkerna har ersatts med olagliga israeliska bosättningar, murar, fabriker och militärområden. Tusen år gamla olivträd har dragits upp och konfiskerats för att ge plats åt bosättarnas vägar, telenät och vattenbrunnar. Det hör också till vardagen att bosättarna sätter eld på, eller stjälar palestiniernas olivträd.

De palestinska bönderna riskerar inte bara att få sina träd konfiskerade, de hindras från att nå sina marker på grund av muren och vägspärrar. De är ständigt under hotet att bli beskjutna när de är på sina marker.

Trots att palestinierna har internationell rätt på sin sida, så skyddas inte de palestinska olivodlarna av det internationella samfundet. Istället är det solidaritetsorganisationer världen över, som i samarbete med palestinska organisationer, driver kampanjer för att stoppa förstörelsen av olivträd och för att nyplantera där det

Foto: Arii

Av naturområdet Abu Ghneims grönska finns ingenting kvar.

redan skett. Varje år under olivskörden åker internationella aktivister till Västbanken för att hjälpa till att fungera som skydd mot bosättarnas attacker. En viktig solidaritetshandling.

Anna Wester

Foto: Anna Wester

Muren i Betlehem.

Amal Wahaden och hennes dotter Sausan.

”Vi var säkra på att vi inte skulle leva till morgonen”

DET TAR BARA ett ögonblick att förlora allt du äger. Det fick Amal Wahaden erfara i juli förra året, när israeliska stridsvagnar rullade över Gazas gräns. Hon och hennes make Ashraf och deras nio barn är bara några av de gazabor vars hem förstördes under vad som kom att bli den blodigaste och mest omfattande israeliska militäroperationen i Gaza någonsin, sommaren 2014.

Förhållandet mellan israeler och palestinier hade varit spänt ända sedan april, när den USA-ledda fredsprocessen bröt samman, sedan Israel – i strid med åtaganden som man hade gjort när förhandlingarna inleddes – vägrat att i en goodwill-gest släppa 26 palestinska fångar.

Uppladdningen började redan på försommaren, då några Hamasaktivister på Västbanken kidnappade och dödade tre israeliska tonårspojkar som studerade på en *yeshiva*, en religiös judisk skola, i en bosättning i Hebron. Trots att den högre Hamasledningen inte hade haft någon kännedom om aktionen genomförde Israel omfattande razzior, framför allt mot islamister, på Västbanken. Hamas i Gaza protesterade genom att skjuta raketer mot Israel. Spänningen steg ytterligare när några israeliska män kidnappade en palestinsk 16-årig pojke i Östra Jerusalem och brände honom levande, som en hämnd för de tre yeshivastudenterna. Händelsen ledde till kravaller i framför allt Jerusalem och fler raketer från Gaza.

I BÖRJAN AV juli inledde Israel en offensiv mot Gaza som skulle komma att pågå i 51 dagar. Mer än 2 200 palestinier dödades. Av dessa var minst 1 480 civila, av vilka mer än 500 var barn och 280 kvinnor, enligt FN. 18 000 hus förstördes, och nästan 500 000 människor var på flykt när striderna pågick. 71 israeler dödades, av vilka 66 var soldater. De uppskattningsvis 4 000 raketer som Hamas sköt mot Israel åsamkade liten skada, och livet i Tel Aviv, Ashkelon och Jerusalem återgick till det normala, så snart ett eldupphöravtal ingicks i slutet av augusti.

I Gaza däremot finns det knappt en gata där man inte ser spåren efter kriget.

I gränsområden som Rafah, Shujaiya och Beit Hanoun jämnades hela kvarter med marken. De flesta av de över 100 000 som blev hemlösa har hyrt nya lägenheter eller flyttat in hos släktingar, men 10 000 bor fortfarande kvar i UNRWA:s skolor. Snart ett år efter kriget har återuppbyggnaden ännu inte kommit igång. En del familjer har flyttat tillbaka till ruinerna av sina bombade hus, andra har gjort som familjen Wahaden och tagit sitt öde i egna händer. I stället för att vänta på hjälp från FN eller någon biståndsorganisation köpte Amal och Ashraf en container som de ställt upp på en bit land som ägs av Amals familj, lite längre bort från gränsen än där de bodde förut. De har ännu inte vågat återvända till sitt hus, annat än för att inspektera förödel- sen. De har ändå inga pengar till återuppbyggnaden.

AMAL LYFTER UPP babyen Hanan i knäet och gungar henne. Hon är bara nio månader, född efter kriget. Vi möter Amal och några av hennes barn när vi slår följe med ett team från *Gaza Community*

Foto: Anna Wester

Babyen Hanan föddes kort efter förra sommarens krig.

Foto: Anna Wester

Mer än 18 000 hus förstördes under Israels stora attack på Gaza sommaren 2014.

Mental Health Programme (GCMHP) som gör hembesök hos familjerna i norra Gaza, för att avgöra vilka som behöver hjälp. Amal medger att hon ibland har svårt att sova och att hon oroar sig för sina barn, och aptiten har det inte varit mycket med sedan kriget. Ändå vägrar hon att se sig och sin familj som offer.

– Vad som än händer så tackar vi Gud. Det är en prövning från Honom.

RUNT CONTAINERN HAR ett plåtstaket rests, och i en inhägnad bräker några får. Innan kriget hade Amal och Ashraf en hel liten flock på ett fyrtiotal djur. I likhet med många andra unga gazabor hade de ingenting när de gifte sig, men de fick hjälp att komma igång av den palestinska Jordbruksunionen, som gav dem fyra får. Tackorna lammade, och efter några år kunde familjen leva av sina får. De hade även några bikupor. Sina besparingar investerade de i sin rörelse och i sin lägenhet, som låg i ett fyravåningshus nära Gazas norra gräns till Israel.

Det var framför allt fåren som Ashraf oroade sig för, när kriget kom. Amal berättar med ett småleende hur han tog upp fem tackor som var dräktiga i deras våning. Fåren bodde med familjen och lammade i deras vardagsrum, medan Gaza brann runt omkring dem.

De stannade i sitt hem så länge de vågade, även när flygattackerna fick vägarna att skaka. Men när den israeliska markoffensiven inleddes insåg Amal att de måste ge sig av, och hon bad sin man att leta rätt på ett ställe dit de kunde fly. De togs emot av en vän till Ashraf i Gaza city, där de och de åtta barnen fick dela på ett rum. Där fanns dessutom andra flyktingar, så det var mycket trångt, och även om de var tryggare där än i sitt eget hem var de, precis som de flesta andra gazabor, varje natt säkra på att de inte

skulle leva till morgonen när de låg sömnlösa och lyssnade till explosionerna.

Svårast var det för Amals nioårige son, som sedan tidigare har psykiska problem, är inåtvänd och har svårt att hantera förändringar. Han är van vid att titta mycket på TV, men under kriget fanns det bara el under några få timmar om dagen, och om TV:n kunde slås på tittade de bara på nyheterna.

Muhammed kommer genast ut ur containern för att hälsa på oss, när vi slår oss ned på stolarna som Amal ställt ut under ett solskydd. Han är en storbyggd pojke, blek av all tid som han tillbringar inomhus framför sina favoritprogram på TV, men han ler när han skakar våra händer och verkar ha återfått sin inre trygghet och livsglädje.

DET ÄR VÄRRE med hans äldre bror, 19-årige Khaled. Han har inte varit sig själv sedan förra sommaren, berättar Amal för GCMHP:s terapeut. Han har haft synstörningar och varit psykiskt instabil. Innan kriget var det meningen att han skulle gifta sig, men bröllopet är inställt nu. Under kriget slutade han till och med att utföra sina böner, något som han alltid hade varit noggrann med.

– Det var som om vi förlorade vår tro, förklarar Amal.

12-åriga Sausan har också haft svårt att lägga kriget bakom sig. Hon brukade alltid vara bäst i klassen, men nu har hennes betyg sjunkit. Hon svarar allvarligt på GCMHP:s frågor, och berättar att hon hela tiden känner sig så ledsen. Mest av allt sörjer hon familjens får. De kunde omöjligt ta med sig djuren när de flydde, och bara två av de 40 fåren överlevde kriget.

Sausan brister i gråt varje gång hon ser deras gamla hus, berättar Amal.

Inte ingenting gick att rädda därifrån. Stridsvagnarnas artilleri fick lägenheterna

att brännas ut, sedan kom stridsflygplanen och bombade ruinerna.

– Men vi tackar ändå Gud, säger Amal. Alla har det svårt, inte bara vi.

SOM MÅNGA ANDRA kvinnor i Gaza har hon försökt göra det bästa av situationen och inrett containern så gott hon kunnat, med mattor och kuddar på golvet där familjen kan vila, en liten TV, och ett renskrubbat kök med kryddburkar i prydliga rader på hyllorna. De har till och med kostat på sig att klä containerns nakna plåtväggar med träpanel. Det var dyrt, men Amal tycker att det var värt det.

– Vi kan komma att bli kvar här länge.

På den lilla gårdsplanen har de sina får, förutom de som överlevde kriget, tre nya som de fått av Jordbruksunionen. Tackorna har redan lammat. De har dessutom några honor och ankor, och i den torra jorden har de planterat gurka, tomat och aubergine. Det är en ny början för familjen Wahaden, ännu en.

Amal rycker på axlarna när hon får frågan om hon är orolig för att det ska bli en ny attack.

– Förut var vi rädda att vi skulle förlora det vi hade – och det gjorde vi. Nu har vi bara den här containern, och den bryr jag mig inte om i fall vi blir av med.

Amal vet bättre än de flesta att de ändå har haft tur, jämfört med många andra i Gaza. Under kriget tog israeliska soldater över hennes kusiners hus. Männen i familjen samlades ihop och fördes iväg, men de släpptes senare vid gränsen till Israel. Kvinnorna hölls emellertid kvar i huset. När soldaterna lämnade dem för en stund, bombades huset och elva kvinnor och barn i samma familj dödades.

– Jag har ingenting att klaga över, säger Amal innan vi går. Jag har förlorat allt, men mina barn är fortfarande vid liv.

Catrin Ormestad

BLOCKADEN

Ett år efter kriget är över 100 000 gazabor fortfarande hemlösa. Inte ett enda av de 18 000 husen som bombades 2014 har byggts upp. Orsaken är den blockad som Israel införde mot Gaza 2007, då Hamas tog över makten. Sedan dess råder det hårda restriktioner bland annat på hur mycket cement och annan byggmaterial som får föras in i Gaza. Israel vill inte att de militanta grupperna ska bygga tunnlar och bunkrar, men sanktionerna drabbar alla i Gaza som inte har någon möjlighet att reparera eller bygga upp sina hem.

Israels blockad har även krossat Gazas ekonomi, till exempel genom att förbjuda export och import av råvaror till industrin. Gaza har i dag världens högsta arbetslöshet och runt 80 procent av befolkningen lever under fattigdomsgränsen. Israel, som tillsammans med Egypten kontrollerar Gazas gränser, kust och luftrum, låter bara undantagsvis någon palestiniere lämna Gaza. Inte ens sjuka som behöver vård på Västbanken eller utomlands får alltid utresetillstånd. "Världens största utomhusfängelse", kallar palestinerna själva Gaza.

”Jag saknar mitt hem. Mina saker och mitt liv”

DET ÄR SVÅRT att tro att det är ett år sedan Israels senaste krig mot Gaza när man passerar de hårdast drabbade områdena. Överallt är det ruiner av sönderbombade hus, på vissa ställen är det bara en hög grus kvar av det som för bara ett år sedan varit någon familjs hem. Det är som att rädslan och smärtan från de 51 dagarna när israeliska stridsflyg bombade dag och natt, hänger kvar i luften. Och de byggnader som återstår är fulla av kulhål från striderna på marken.

Det är varmt och fullt av flugor i den container som numera är familjen Houdas hem i Beit Hanoun i norra Gaza. De har klätt väggarna med tyger och på golvet ligger madrasser och kuddar, som vi blir bjudna att sätta oss på. Där finns inga möbler alls. Innan kriget bodde familjen, mamma Mouna, pappa Hatem och deras barn, i ett fyrvåningshus som bombades sönder.

Hatem lyser upp när han pratar om familjens gamla hus:

– Det var inget vanligt hus. Det var ett mycket, mycket vackert hus, säger han med stolthet i rösten.

I DAG ÄR krisgruppen från Palestinagruppernas samarbetspartner *Gaza Community Mental Health Programme* (GCMHP) på besök för att höra hur det är med familjen, och då speciellt barnen. GCMHP arbetar bland annat med traumabearbetning. I vanliga fall utgår de från kliniker runt om i Gaza, men efter kriget kunde de inte hantera allt därifrån. De har också kunnat konstatera att många som verkligen behöver hjälp av olika anledningar inte sökt sig dit, varför de nu gör hembesök. De är ett team på tre socialarbetare som i dag besöker Beit Hanoun, där människor drabbades oerhört hårt av kriget.

De möts av berättelser om rädsla, förtvivlan och sorg. Krisgruppen lyssnar, kommer med råd och innan de går erbjuder de familjerna vidare hjälp. Alla får ett kort med ett telefonnummer, en ”hotline”, dit de kan ringa dygnet runt om det är någonting de vill prata om eller om de har någon fråga.

Familjen Houda tvingades fly med endast de kläder de hade på sig. De tvingades lämna allt de ägde i huset, som pengar och viktiga dokument. Leksaker och kläder.

Den israeliska armén släppte ner flygblad i området med varning för bombattacker, men det var först när soldaterna ringde till en av grannarna och beordrade dem att lämna sitt hus som också familjen Houda beslutade sig för att fly. De hann inte packa ihop några saker, då en missil bara kort efter telefonsamtalet slog ner i grannhuset.

Foto: Anna Wester

Hatem har fått ett kort från GCMHP med ett nummer de alltid kan ringa om någon i familjen mår dåligt.

14-åriga Mohammed sitter tyst länge, men när Mouna berättar om hur de flydde för sina liv, visar han ett arr på halsen från att han träffades av granatsplitter under flykten.

Mohammed säger att han tänker mycket på det som hände, att tankarna hela tiden för honom tillbaka till den där dagen när de lämnade huset och han träffades av splitter från bomben. Han drömmer ofta om att israelerna attackerar honom. Då vaknar han, dricker ett glas vatten och somnar om.

– Jag saknar mitt hem. Mina saker och mitt liv, säger Mohammed. Mest saknar jag min dator.

Han tror inte att han någonsin kommer att få en egen dator igen.

HELA FAMILJEN MÅDDE väldigt dåligt under hela tiden som attackerna pågick, barnen hade svårt att sova och var ständigt oroliga. Hatem berättar för krisgruppen att han märker stor skillnad på

Mohammed från före kriget och nu, att han har svårt att koncentrera sig och har dålig aptit. Och så mardrömmarna.

Häromdagen var det återigen israeliska stridsflyg i luften som släppte bomber inte långt från Beit Hanoun. Barnen blev skräckslagna och Mounas första reaktion var att samla ihop alla kläder för att inte förlora dem igen. För människorna i Gaza har kriget egentligen aldrig tagit slut.

Dr Sami Owaida är barnpsykiatriker och arbetar för GCMHP. Han handleder bland annat teamen i krisgruppen. Dr Sami är väldigt oroad och bekymrad över den miljö som barnen i Gaza tvingas växa upp i, med hela familjer som är traumatiserade och med hela bostadsområden i ruiner, speciellt efter Israels senaste attacker.

– Vi har arbetat i flera år för att bearbeta barnens trauman efter kriget mot Gaza 2008–2009, och vi hade kommit en bra bit på vägen. Men efter förra sommarens attacker är vi tillbaka på ruta

noll. Eller, ännu värre, säger han upp-givet. Det finns inget effektivt sätt att hjälpa barnen, att bota deras trauman så länge vi fruktar nya attacker.

– Sen är vi som jobbar med det här, psykologer och socialarbetare, själva traumatiserade, vilket gör allt svårare.

DET MEST PÅTAGLIGA Dr Sami möter i sitt jobb är sorgen som så många bär på efter att ha förlorat nära och kära, men också sorgen efter att ha förlorat sitt hem.

– Efter en tid av sorg utan hjälp är det vanligt att drabbas av depression, säger han. Alla familjer i Gaza gick igenom 51 dagar av traumatiska upplevelser, instängda som i ett stort fängelse var vi rädda varje sekund för att dö. Det fanns inga tabun för Israel i det här kriget.

Dr Sami räknar upp symptomen han möter framför allt hos barn, men även bland vuxna. Posttraumatisk stress, koncentrationssvårigheter, sömnsvårigheter, mardrömmar och söngvätning.

– Att leva i Gaza är inte hälsosamt. Men du kan se positiva saker också. Människor här har lärt sig att fånga det som är bra och njuta av det, även om det är för en kort stund. Som under en fotbollsmatch mellan Real Madrid och Barcelona. Och ungdomarna fortsätter att studera, de vill bli ingenjörer och läkare, det är ett sätt att utmana ockupationen på annat sätt än genom krig.

Efter att ha besökt Gaza i en vecka, slås jag av just detta, att folk trots allt lever vidare. Inte bara överlever, utan i den mån de kan också lever.

Dr Sami förklarar folkets kraft att resa sig igen med de starka familjebanden och religionen. Men framför allt gemenskapen i samhället.

– När människor tvingades fly sina hem öppnade andra upp sina.

Anna Wester

POSTTRAUMATISK STRESS

Posttraumatisk stress är mycket vanligt bland Gazas barn. En tioåring i Gaza har upplevt tre stora attacker, den tre veckor långa militäroperationen Gjutet bly 2008–2009, ytterligare en stor attack 2012, samt invasionen sommaren 2014. Många har blivit vittne till att anhöriga dödats eller skadats och att deras hem förstörts. Söngvätning, koncentrationssvårigheter, ätstörningar och sömnsvårigheter,

hyperaktivitet och aggressivitet är vanliga symptom. FN-organisationen UNRWA uppskattar att 375 000 barn i Gaza är i behov av omedelbar psykologisk hjälp.

Över 3 000 barn skadades i de israeliska attackerna 2014, och cirka 1 000 fick permanenta funktionshinder. 1 500 barn blev föräldralösa.

Jordbrukare och fiskare i skottlinjen

DE ISRAELISKA PATRULLBÅTARNA skjuter innan de ger fiskarna order om att stanna. De siktar på båtarnas skrov eller på deras motorer, sedan anropar de fiskarna i högtalarsystemet och beordrar dem att klä av sig och hoppa i vattnet – till och med på vintern. De tvingas att simma, ibland flera hundra meter, till de väntande israeliska fartygen, där de förses med handbojor och får en säck dragen över huvudet.

Det är så det går till när en fiskare arresteras av den israeliska armén, berättar Zakariya Baker, ordförande i Gazas Fiskares organisation. Han blev själv fångslad i slutet av nittiotalet, och lade kort därefter av med fisket.

– Det är ändå ingen mening med det längre, fångsterna är så små. Dessutom kan man arresteras när som helst.

I dag försöker han i stället tillvarata Gazas fiskares intressen, och dokumentera ockupationsmaktens brott mot deras rättigheter. Enbart under de första dagarna i juni, då vi besöker Gaza, har 15 fiskare arresterats och fyra fiskebåtar konfiskerats.

GAZAS 3 750 FISKARE är en av de grupper som har drabbats hårdast av de sanktioner som Israel har infört mot Gaza, sedan Hamas vann valet till det palestinska parlamentet 2006.

Enligt Osloavtalet från 1994 skulle fiskarna få gå ut med sina båtar 20 nautiska

mil från Gazas stränder. Under den andra palestinska intifadan 2002 begränsade Israel den så kallade fiskezonen till 12 nautiska mil. 2006 minskades den ytterligare till sex nautiska mil. Detta är långt ifrån tillräckligt för att det ska vara möjligt att bedriva ett lönsamt fiske i Gaza.

Zakariya jämför med hur det var innan Gazas gränser stängdes och fiskezonerna infördes, då kunde fiskarna åka ända till El-Arish och Port Said i Egypten och dra upp 4 500 ton fisk per år. Den fisk som inte såldes på Gazas marknader kunde exporteras till Israel eller Västbanken, och förtjänsten var flera tusen shekel varje månad. I dag är fångsten i genomsnitt 1 500 ton och fiskarna tjänar inte

mer än några hundra shekel, enligt Zakariya. Det är varken nog för att tillgodose Gazas behov av fisk eller för att ge fiskarna en möjlighet att försörja sina familjer.

VÅRT SAMTAL AVBRYTS plötsligt av en man som stormar in i baracken i Gazas hamn, där fiskarnas organisation har sitt kontor. Han är upprörd, och det är svårt att få honom att lugna sig.

– Israelerna tog hans båt, förklarar Zakariya, när mannen har förmåtts att lämna byggnaden. Det var 2010 och sedan dess har han inte kunnat få något arbete. Han har fem barn att försörja.

Vi kan länge höra mannen skrika utanför.

Det finns många som han i Gaza, även om inte alla högt ropar ut sin förtvivlan. Inte ens de som har möjlighet att fiska är garanterade någon inkomst, så dåliga är fångsterna. Så gott som alla fiskarfamiljer lever i dag i fattigdom, berättar Zakariya. De flesta är beroende av nödhjälp och lever ur hand i mun.

– Det värsta är att nu kan vi inte utbilda våra barn. De flesta fiskarbarn måste arbeta med sina föräldrar.

I ÅR HAR fisket gått ned ytterligare. Ingen vet riktigt varför, men överfiskning är en trolig orsak. Zonen är helt enkelt för liten för Gazas nästan 4 000 fiskare. Det är omöjligt att bedriva ett hållbart fiske inom ett så litet område. Enligt Zakariya leker fisken inom den hårt utfiskade fiskazonen, vilket innebär att den unga fisken fångas innan den kunnat växa och fortplanta sig. Han räknar till tjugo fiskarter som har försvunnit från Gazas vatten, på grund av överfiskningen.

Ett annat miljöproblem som drabbar såväl Medelhavets ekosystem som Gazas befolkning är det kollapsande avloppssystemet. Varje dag släpps 90 000 kubikmeter orenad kloak ut i havet. Zakariya berättar att de kan se hur vattnet ibland är brunt – det vatten som de måste fiska i. Längre bort från stranden är det renare, men där väntar israelernas patrullbåtar.

– Det finns inte en fiskare som inte har råkat ut för något.

På väggen i kontoret sitter en inramad martyraffisch, föreställande en av de fiskare som dödats på havet. Sedan år 2000 har totalt 14 fiskare dödats medan de försökt utöva sitt yrke, enligt Zakariya. Under förra sommarens stora israeliska

militäroperation i Gaza bombades hamnen och magasinsbyggnaderna förstördes. Sedan eldupphöret trädde i kraft har 24 fiskebåtar konfiskerats och 27 fiskare har skadats i israeliska attacker.

Zakariya är övertygad om att det är ett slags kollektiv bestraffning som är riktad mot alla palestinier, men att israelerna särskilt riktar in sig på fiskarna eftersom Gaza är beroende av sitt fiske och sitt jordbruk.

– Alla fartygen måste lämnas tillbaka, säger Zakariya, när han får frågan om vad fiskarna har för krav.

Israel håller för närvarande 95 palestinska fiskebåtar i förvar.

Att belägringen av Gaza måste lyftas och havet öppnas för fiske är en självklarhet, men fiskarna har också en annan önskan:

– Det internationella samfundet måste se till att israelerna ställs inför rätta för sina brott.

PÅ ANDRA SIDAN Gaza, nära gränsen mot Israel, sitter några jordbrukare under ett solskydd och dricker te och äter nyskördade gurkor. De har liknande erfarenheter som fiskarna.

Naser Abu Daf har fyra gånger fått se sina olivträd och odlingar förstörda av

Foto: Carin Ormestad

Rushdie Bedawi har arbetat på Gazas åkrar sedan han var liten pojke. Men han vill inte att hans barn ska följa i hans spår.

israeliska bulldozrar, senast under förra sommarens markinvasion. Men det är inte bara under krig som Gazas bönder riskerar livet när de arbetar på sina fält; alla männen kan berätta historier om hur de eller deras vänner har beskjutits. Det skjul där vi sitter är fullt av skotthål, och på avstånd ser vi en israelisk stridsvagn köra längs gränsen, bara 800 meter bort.

– Varje gång jag ger mig ut på åkrarna undrar jag om jag ska komma tillbaka, konstaterar Naser.

De återkommande israeliska attackerna orsakar också stora skador på åkrar, växthus, brunnar och bevattningsanläggningar.

Naser och de andra bönderna höll sig borta från gränsområdena medan striderna pågick förra sommaren, men kom tillbaka varje gång det var eldupphör, för att se till sina grödor. Men eftersom det inte fanns någon el var det omöjligt att pumpa upp vatten ur brunnarna och hela förra årets skörd gick förlorad.

NÄSTAN ETT ÅR efter kriget är tillgången på vatten fortfarande ett stort problem, berättar Mustafa Arafat, som arbetar för Jordbrukarnas union i norra Gaza. Bevattningssystem och brunnar som förstördes har ännu inte lagats, och jordbruket blir lidande.

Blockaden och de stängda gränserna gör det svårt för jordbrukssektorn att hämta sig. I dag tillåts bara en ytterst begränsad export av jordbruksprodukter till Västbanken, vilket av tradition har varit en viktig marknad för Gaza. Den höga arbetslösheten och utbredda fattigdomen i Gaza drabbar alla delar av näringslivet, även jordbruket.

– Det kostar mig sju shekel att producera ett kilo tomat, men ingen betalar mer än fem, säger Rushdie Bedawi och rullar en cigarrett av tobaksblad som han själv odlat. Hans sonson Abed, en allvarlig pojke i tioårsåldern, håller upp te i våra glas och är noggrann med att tvätta gurkorna som bjuds runt.

Zakariya Baker i det bombade hamnområdet.

Rushdie är 67 år och har arbetat på Gazas åkrar ända sedan han var en liten pojke, precis som hans far och farfar gjorde, och många generationer av palestinska män före dem. Men Rushdie vill inte att hans sonson ska gå i hans fotspår.

– Det finns ingen framtid här, ingestans att utvecklas. Det är bättre att han skaffar sig en utbildning.

Naser har sett till att alla hans sju döttrar fått en universitetsutbildning. Hans två söner hade inte ett lika gott läshuvud, men de har i dag egna företag och hjälper bara sin far när han behöver ett extra handtag. Men även om Rushdie och Naser inte vill att deras barn ska arbeta på Gazas åkrar skulle de aldrig själva kunna lämna jorden, det land som brukats i tusentals år före dem.

– Vi är de ursprungliga invånarna här, säger Rushdie. Det är en slags tro som vi har till marken.

– Israelerna bryter av träden, nästa dag planterar vi nya, säger Naser med ett leende.

Precis som fiskarna talar de med nostalgi om tiden före avspärningarna, då de kunde prata med de israeliska jordbrukarna över det som då bara var ett

enkelt taggtrådsstängsel, trots att situationen var långt ifrån bra. Palestinierna levde även då under en militär ockupation som berövade dem deras frihet och medborgerliga rättigheter – men de kunde åtminstone exportera sina grödor till Västbanken och till och med Europa. Det är detta de önskar mer än något annat, att gränserna ska öppnas och Gazas isolering brytas.

Men för att Gaza – och hela Palestina – ska bli fritt behöver de omvärldens stöd. Till och med på Gazas åkrar pratar man om BDS – bojkott, desinvesteringar och sanktioner, med märkbar entusiasm. Det är som om Gazaborna, trots att de befinner sig i vad som kan tyckas vara en hopplös situation, återigen vågar hoppas att något kan förändras.

– Det verkar som om BDS är mer effektivt än qassamraketerna, säger Rushdie och drar ett bloss på sin cigarrett. De vapen som vi har kan inte jämföras med israelernas. Vi bedrar oss själva om vi tror det. Internationella påtryckningar är det enda vi har att hoppas på.

Catrin Ormestad

FISKE OCH JORDBRUK I GAZA

Jordbruks- och fiskesektorn spelar en viktig, om än begränsad, roll i Gazas ekonomi. Gaza importerar det mesta av sin mat, men det lokala fisket och jordbruket är ett nödvändigt komplement. Nästan 30 000 gazabor är beroende av antingen jordbruk, djurhållning eller fiske för sitt uppehälle. Enligt FN ödelades nästan 17 000 hektar odlingsmark

under Israels militäroperation 2014. Växthus, pumpar, bevattningssystem och djurinhägnader förstördes också. Halva Gazas fjäderfäbestånd – det vill säga dess kycklingar och hönor – dödades under attacken. Cirka 15 000 getter och får saknades efter kriget.

Foto: Anna Wester

Foto: Anna Wester

Går det att leva i Gaza om tio år?

OM FEM ÅR kommer Gaza inte längre att vara beboeligt – i alla fall inte, om inte någonting görs, och det omedelbart. Det skriver UNRWA i *Gaza in 2020: a liveable place?*

I rapporten uppskattas det bland annat att Gazas befolkning kommer att ha ökat med en halv miljon till 2,1 miljoner, vilket kommer att medföra ännu större belastningar på infrastruktur och naturresurser i ett område som redan är ett av världens mest tätbefolkade. Ett av de allvarligaste problemen kommer att vara tillgången på rent vatten. Dessutom måste elproduktionen fördubblas och hundratals nya skolor och kliniker byggas, liksom tiotusentals nya bostäder. Om inte detta görs är det svårt att se hur det ska gå att leva i Gaza år 2020, konstaterar UNRWA.

Rapporten skrevs 2012. Sedan dess har situationen försämrats ytterligare, inte minst på grund av två stora israel-

liska militäroperationer i Gaza, 2012 och 2014. Flera tusen människor dödades och Gaza utsattes för en omfattande förstörelse. Bland annat bombades det enda kraftverket, och el- och vattenledningar fick stora skador.

Men enligt Robert Turner, chef för UNRWA:s verksamhet i Gaza, är det största problemet inte den materiella förödel-sen som sådan, utan att den gör det omöjligt att arbeta långsiktigt för att förbättra livet i Gaza. Istället måste alla resurser gå till katastrofbistånd och återuppbyggnad. De återkommande militärattackerna gör det också svårare att övertyga givarländer att investera i infrastrukturprojekt.

– De undrar varför vi ska bygga upp något som bara kommer att bli förstört igen, säger Turner.

DET FINNS TILL exempel planer på att bygga en stor anläggning för desalinerings-

– en metod för att ta bort saltet ur havsvatten, så att det blir drickbart – vilket anses vara den enda hållbara lösningen på Gazas vattenproblem. Trots att det redan pumpas upp alltför mycket vatten ur Gazas brunnar finns det inte tillräckligt för att möta befolkningens mest grundläggande behov. Enligt Världshälsoorganisationen behövs 100 liter vatten per person och dag, för att en person ska kunna sköta sin hygien och epidemier förebyggas, men i Gaza har man bara 70 liter. Vattnet är dessutom förorenat av avlopp och utsläpp från jordbruket. Salt-nivåerna ligger långt över rekommendationerna för tjänligt dricksvatten. UNRWA uppskattar att redan nästa år, 2016, kan hela Gazas grundvattenreservoar vara otjänlig.

– Det här är den enda platsen där jag arbetat där jag inte borstar tänderna med kranvatten, bekänner Robert Turner. Så

dåligt är det till och med där jag bor, som naturligtvis är ett av de bästa områdena i Gaza city. Du kan känna saltet på läpparna när du duschar. Det är av en be-
drövlighet kvalitet.

Tillgången på vatten påverkas också av Gazas energikris, eftersom det bara är när det finns el som pumparna fungerar. Eftersom både el och vatten rutinmässigt stängs av kan det bli en utmaning att sköta ens den enklaste vardagssyssla, som att duscha eller tvätta kläder. Turner talar med beundran om de palestinska kvinnorna och om hur de måste organisera sina liv, bara för att de ska kunna skicka iväg sina barn till skolan i rena kläder.

– De måste kanske gå upp klockan ett på natten för att sköta familjens tvätt, eftersom det bara är då som de har både el och vatten.

EFTERSOM GAZA ÄR alltför litet för att kunna vara självförsörjande måste el och vatten – liksom nästan allt annat som befolkningen behöver – importeras, framför allt från Israel eller Egypten. Gaza, som ända sedan 3000-talet f Kr varit en handelsknutpunkt i Medelhavet, har alltid varit beroende av ett fritt utbyte av varor och tjänster.

Innan det andra palestinska upproret – intifadan – bröt ut i början av 2000-talet, då Israel uppförde stängsel och murar runt de ockuperade områdena och tillät allt färre palestinier att resa in i Israel, arbetade cirka 100 000 män från Gaza i Israel. Jordbrukarna kunde exportera sina produkter till Västbanken, Israel och till och med Europa. I UNRWA-rapporten betonas det att detta är den enda långsiktiga lösningen på Gazas problem; att gränserna återigen öppnas.

– Blockaden måste lyftas, säger Robert Turner. Problemen här är framför allt ekonomiska, och den arbetslöshet som är

ett resultat av blockaden och bristen på rörelsefrihet.

Han påpekar att Gazas arbetslöshet på 70 procent – den högsta i världen – kan verka illa nog, men på grund av blockaden och bristen på rörelsefrihet är situationen egentligen ännu värre. Han tar Spanien och Grekland som exempel, där det också finns en hög ungdomsarbetslöshet. Skillnaden är att där kan du resa runt och söka jobb och om du ändå inte hittar något så finns alltid möjligheten att resa utomlands.

– I Gaza har du 365 kvadratkilometer, och du kan leta överallt på de 365 kvadratkilometrarna men du kommer ändå inte att hitta något jobb.

TURNER ANSER ATT de psykologiska effekterna av blockaden inte har uppmärksamats tillräckligt.

– Psykos är ett alltför starkt ord – men den här avsaknaden av hopp, i synnerhet efter det senaste kriget, den här känslan av isolering, att ingen bryr sig om dem, att de är bortglömda, och att ingenting någonsin kommer att bli bättre...

Han tar som exempel en ung palestinier som var 15 år 2007, det år då blockaden infördes.

– Du är nu 23, och om du har tur så fick du gå på universitetet, för palestinerna fortsätter att prioritera utbildning. De offerar allt för att deras barn ska kunna läsa på universitet. Du tog examen för två år sedan, och du har aldrig haft något jobb och har inga utsikter att någonsin få ett.

Så skapas en hel generation som inte bara är arbetslös utan omöjlig att anställa. Utom av de militanta grupperna i Gaza. Risken för att Gazas ungdomar ska radikaliserats är en reell möjlighet, säger Robert Turner.

– Det är inte bara ett spöke som vi försöker skrämman folk med, det är verklig-

Robert Turner.

heten. Om du inte har några som helst framtidsutsikter och erbjuds några hundra shekel i månaden för att ansluta dig till en grupp där du dessutom får en känsla av mening och tillhörighet, då kan det nog te sig ganska lockande.

Turner har svårt att se hur detta är något som gör Israel säkrare.

– Som jag ser det så är det i Israels eget intresse att lyfta blockaden. Den skapar en tidsinställd bomb. Vi anser att den här policyn är kontraproduktiv. Den skapar en generation av människor utan hopp. Det kan inte vara bra om ditt mål är fred och säkerhet.

Om man dessutom lägger till den tickande miljöbomben, så kan framtiden tyckas mörk för Gaza. Men Robert Turner vägrar att tro att det är omöjligt att vända på utvecklingen.

– Om vi börjar med antagandet att alla vill leva i fred och säkerhet – om vi har det som utgångspunkt, då är det bara en fråga om hur vi kan uppnå det. Båda sidor måste erkänna den andras behov, och sedan behöver vi ledarskap. Det är komplicerat men inte omöjligt.

Catrin Ormestad

UNRWA i GAZA

United Nations Relief and Works Agency for Palestine Refugees in the Near East (UNRWA) bildades 1949 för att hjälpa de mer än 700 000 palestinerna som flydde eller fördrevs från sina byar före och efter utropandet av staten Israel 1948. UNRWA ger i dag hjälp åt 5 miljoner palestinska flyktingar. Många sökte skydd i Jordanien, Libanon eller Syrien. Många slog sig också ned i Gaza. Där finns i dag 1,2 miljoner flyktingar. UNRWA har enbart i Gaza 12 000 anställda, de allra

flesta palestinier, och driver 245 skolor och 21 hälsokliniker.

Enligt den Palestinska Vattenmyndigheten är 95 procent av vattnet i Gaza otjänligt. 450 000 människor i Gaza har efter krigssommaren 2014 ingen tillgång till det kommunala vattnet, på grund av skador på infrastrukturen. Sju tekniker dödades när de under pågående strider försökte reparera skadade vattenledningar.

Sten för sten, hus för hus – Israel tar över Jerusalem

Foto: Anna Wester

Israeliska gränspolis i Gamla stan i Jerusalem.

– **SEDAN ISRAEL OCKUPERADE** Östra Jerusalem 1967 har deras mål varit att lägga beslag på så mycket land som möjligt, med så få palestinier som möjligt.

Det säger Betty Herschman som är ansvarig för internationella relationer på *Ir Amim*, en israelisk organisation som arbetar för att Jerusalem ska bli en mer rättvis och hållbar stad; en stad där alla invånare är lika mycket värda, oavsett religiös eller etnisk bakgrund.

Så är det inte i dag.

Jerusalem har under sin mer än 5 000-åriga historia haft otaliga härskare och influerats av många olika kulturer och religioner. Staden har haft både judiska och islamiska perioder, och även styrts av kristna korsfarare från Europa. Men oavsett vem som har haft makten över Jerusalem så har staden alltid tillhört alla de tre stora monoteistiska religionerna; judendom, kristendom och islam.

På 1800-talet och det tidiga 1900-talet var Jerusalem en brokig mosaik av judar, palestinier och kristna sekter som bildat små kolonier runt omkring Gamla stan.

Efter det krig som följde på utropandet av staten Israel 1948 delades Jerusalem. Den östra delen kom under jordanskt styre och den västra under israeliskt. Men trots att staden utropats som Israels huvudstad var Västra Jerusalem litet och eftersatt och av ringa ekonomisk betydelse i den nya staten.

Detta förändrades 1967, efter Sexdagarskriget mellan Israel och arabstaterna. I och med den israeliska ockupationen av Västbanken flyttades Israels gräns långt österut, och Jerusalem kom plötsligt att ligga mitt i landet. Dess ekonomiska och politiska men framför allt symboliska värde ökade snabbt. De flesta israeliska premiärministrar, från Yitzhak Rabin till Benjamin Netanyahu, har förklarat att Jerusalem är Israels ”odelbara huvudstad”, och avvisat palestinska krav på att den östra delen, som är en del av den ockuperade Västbanken, ska bli huvudstad i en framtida palestinsk stat. Samtidigt har Israel vidtagit olika åtgärder för att försäkra sig om att Jerusalem ska förbli under israelisk kontroll och ha en judisk

befolkningsmajoritet. Detta har man framför allt gjort genom stadsplanering; nya judiska samhällen har etablerats och de redan existerande har utvecklats, medan de palestinska stadsdelarnas möjlighet till tillväxt systematiskt har hämmats.

SÅ SNART ISRAEL ockuperat Östra Jerusalem ritades stadsgränsen om, så att den kom att inkludera stora områden på Västbanken, inklusive 28 palestinska byar, av vilka några tillhörde Betlehem och Beit Jalas kommuner. Syftet var att säkra så mycket land som möjligt, där det bodde så få palestinier som möjligt. Sjuettio tusen palestinier kom ändå att bo inom Jerusalems nya gränser och erbjöds uppehållstillstånd i Israel (vilket inte är detsamma som medborgarskap).

Därefter började Israel fylla detta nya Stor-Jerusalem med nya, judiska bostadsområden.

– Tanken var att ta kontroll över mar-
ken genom att bygga på den, förklarar Betty Herschman.

Ett annat syfte med bosättningarna var

att förhindra att Jerusalem återigen delades, i händelse av en fredsuppgörelse med palestinierna. I dag, nästan femtio år senare, bor det cirka 200 000 judiska israeler i Östra Jerusalem. De israeliska bosättningarna är byggda i en ring runt de palestinska delarna av Jerusalem. De flesta har byggts på mark som konfiskerats från palestinier. Förutom att underlätta för den judiska expansionen har detta även haft till syfte att förhindra utbyggnad av de palestinska stadsdelarna.

I INTERNATIONELL LAG görs det ingen skillnad på de nybyggda judiska kvarteren i Östra Jerusalem och bosättningarna som uppförts på Västbankens kullar – de är precis lika olagliga. Däremot är det skillnad på hur de uppfattas i Israel.

– De flesta israeler har ingen aning om att platser som Gilo och French Hill definieras som bosättningar, konstaterar Betty Herschman. Inte ens aktivister och akademiker och andra som borde ha bättre koll.

Även turister kan ha svårt att skilja Jerusalems bosättningar från de judiska kvarteren i den Västra delen. Där finns inga vägspärrar, inga soldater eller pistolförsedda män i virkade kalotter som håller ett öga på den palestinska trafiken.

– Det här är inga bastioner av religiös ideologi, förtydligar Betty Herschman. De allra flesta betraktar det här som vanliga bostadsområden för medel- eller arbetar-klassen. De vet inte var Östra Jerusalem är.

MÅNGA AV BOSÄTTNINGARNA i Östra Jerusalem har karaktären av mindre städer med upp till 10-, 20- eller 40 000 invånare. De har planerats av regeringen, som bestämt var de ska uppföras och hur stora de ska vara; den låter bygghemmar lägga anbud och ser till att de nya områdena förses med vägar och nödvändig infrastruktur. Men det finns också en annan typ av bosättningar i Jerusalem, framför allt i och runt omkring Gamla stan. Där har palestinska hus tagits över av högerextrema, mycket ideologiska bosättare, som försöker upprätta judiska enklaver i hjärtat av palestinska stadsdelar. Så har till exempel skett i det muslimska kvarteret i Gamla stan, i Jabel Mukaber, Sheikh Jarrah, A-Tur och Silwan. Men även om detta på ytan kan se ut som privata initiativ har bosättarna stöd av staten, som varje år betalar hundratusentals shekel till vaktbolag som har till uppgift att skydda dessa judiska utposter. Den före detta premiär-

Klippmoskén i Jerusalem.

Sopor i Östra Jerusalem. Stadens palestinska befolkning får inte samma service som den judiska.

ministern Ariel Sharon uppmuntrade till judisk bosättning i Östra Jerusalem och tog över ett hus, mitt i den palestinska delen av Gamla stan.

Statliga myndigheter samarbetar dessutom med bosättningsorganisationer, till exempel i Silwan, där *Israeli Antiquities Authority* (IAA) och *Israeli Nature and Parks Authority* (INPA) har överlåtit driften av Davids stad – en blandning av arkeologisk utgrävning och judisknationalistisk temapark – åt *El-Ad*, en av de mest extremistiska bosättningsorganisationerna. Davids stad ligger mitt i det pales-

tinska Silwan och är en av fem nationalparker som Israel har anlagt i Östra Jerusalem. Den har i dag en halv miljon besökare varje år. Det är bland annat obligatoriskt för alla nyinryckta soldater att besöka Davids stad men även många israeliska och amerikanska ungdomar och skolelever kommer hit, liksom utländska turister.

– De som kommer dit har ofta ingen aning om att de stöder en mycket radikal bosättningsorganisation, för det är de som samlar in entréavgifterna, säger Betty Herschman.

Foto: Anna Wester

lämna Jerusalem. Sedan 1967 har mer än 14 000 palestinier i Östra Jerusalem fått sitt uppehållstillstånd indraget.

Stadens myndigheter diskriminerar dessutom systematiskt de palestinska invånarna. Det är till exempel näst intill omöjligt för en palestinier att få byggnadstillstånd i Östra Jerusalem. Staden bygger heller inga nya bostadsområden åt palestinier, vilket gör att de inte har något annat val än att ta risken att bygga olagligt. De palestinska stadsdelarna är överbefolkade och trångbodda och därtill underutvecklade. Sopcontainrar svämmar över, avloppssystemen är otillräckliga och mindre än två tredjedelar av hushållen är anslutna till stadens vattenledningssystem (många andra ansluter sig olagligt, till exempel alla de som bor i hus som saknar bygglov).

Trots att palestinerna utgör nästan 40 procent av stadens befolkning investeras mindre än tio procent av stadens budget i deras områden. Bara drygt två procent av kulturbudgeten och 4,4 procent av den sociala välfärdsbudgeten går till Östra Jerusalem, enligt Ir Amim.

Betty Herschman menar att diskrimineringen har ett tydligt politiskt syfte, och att den är en del av statens policy att begränsa den palestinska befolkningen i Jerusalem.

– Den blir i sig självt ett påtryckningsmedel för att få palestinerna att ge sig av.

Hon är särskilt upprörd över hur diskrimineringen har drabbat de palestinska skolorna. Ir Amim uppskattar att det saknas 3 000 klassrum i Östra Jerusalem.

– Utbildningskrisen i Östra Jerusalem gör det omöjligt för folk att lyfta sig ur fattigdomen och skapa sig bättre liv.

Ättio procent av alla palestinska barn i Jerusalem och nästan lika många av de vuxna lever under fattigdomsgränsen. Muren som Israel har byggt på Västbanken har också bidragit till Östra Jerusalems nedgång. Jerusalem har av tradition

varit palestinernas ekonomiska, kulturella och politiska centrum, men sedan 2002, då det på grund av Israels avspärrningar blev omöjligt för de allra flesta palestinier på Västbanken att ta sig dit, har staden blivit alltmer isolerad. Följden har blivit en förslumning av de palestinska stadsdelarna och växande sociala och ekonomiska problem.

Men trots att staten gjort klart för palestinerna att de inte är önskvärda i Jerusalem har de klamrat sig fast vid sin stad, och den israeliska planen att behålla en 70-procentig judisk majoritet har misslyckats; palestinernas antal fortsätter hela tiden att stiga. Det bor i dag uppskattningsvis 500 000 judar och 300 000 palestinier i Jerusalem.

JERUSALEM VÄCKER STARKA känslor bland både muslimer, kristna och judar, och det är en av anledningarna till att det anses vara en av de svåraste frågorna i en eventuell fredsuppgörelse – i synnerhet sedan den israeliska utbyggnaden av bosättningar gjort det nästan omöjligt att dela staden.

En enda titt på kartan gör det svårt att tro att Israel någonsin har haft för avsikt att ge upp någon del av Jerusalem – oavsett vad det har hävdats under fredsförhandlingarna.

Betty Herschman låter pekfingeret glida över ringen av bosättningar och nationalparker runt Östra Jerusalem. Vem som helst kan se att de har stärkt Israels kontroll över marken och brutit den palestinska kontinuiteten mellan Östra Jerusalem och Västbanken, vilket krossar den palestinska drömmen om en stat vars huvudstad är Jerusalem.

– Ta bara en titt på kartan och säg sedan om det ser ut som om det har skett av en slump, eller om det liknar en överlagd plan?

Catrin Ormestad

Davidstads stad är ett exempel på ytterligare en av statens tillvägagångssätt för att ta över palestinsk mark: upprättandet av nationalparker. Eftersom inget byggande är tillåtet i dem är det främsta syftet att förhindra utbyggnad av palestinska stadsdelar.

Ett annat sätt att ändra stadens karaktär är genom byggandet av vägar som sammanbinder bosättningar i olika delar av staden.

– Att bygga vägar låter som något ganska oskyldigt, men det är i själva verket ytterligare ett sätt att konsolidera greppet om marken, inte minst genom att påverka den allmänna synen på var staden börjar och slutar.

MEN FÖR ATT behålla det demografiska övertaget i Jerusalem har staten inte bara sett till att utöka den judiska befolkningen; den försöker även få palestinerna att

PALESTINIERNAS I ÖSTRA JERUSALEM

Efter annekteringen av Östra Jerusalem erbjöds de palestinier som bodde i staden uppehållstillstånd. De som inte var hemma vid just den tidpunkten förlorade för alltid sin rätt att bo i Jerusalem. Palestinierna med så kallade Jerusalem-ID-kort behandlas på samma sätt som utlänningar som valt att bosätta sig i Israel. De har till exempel inte rätt att rösta i Knesset och uppehållstillståndet överförs inte automatiskt till deras barn. De kan närsomhelst förlora rätten att bo i Israel. Sedan 1967 har mer än 14 000 palestinier i Östra

Jerusalem fått sitt uppehållstillstånd indraget.

Hela palestinska stadsdelar saknar anslutning till avloppssystemet och har inga asfalterade vägar eller trottoarer. Västra Jerusalem har 1 000 parker, Östra Jerusalem 45. Västra Jerusalem har 40 postkontor, Östra Jerusalem 8. Västra Jerusalem har 34 pooler, Östra Jerusalem 3. Västra Jerusalem har 26 bibliotek, Östra Jerusalem 2. Västra Jerusalem har 531 sportanläggningar, Östra Jerusalem 33. (Källor B'Tselem och Ir Amim.)

Beduinerna vill stanna i sina byar

Foto: Anna Wester

Beduinkvinnor i Al Araqib i Negevöknen i Israel.

DE TÅGAR GENOM Beersheba i södra Israel, några hundra palestinska män, kvinnor och barn. De äldre bär traditionella arabiska kläder; kvinnorna broderade, handsydda klänningar och männen vita huvudsjalar. Några av de yngre kvinnorna är helt beslöjade, andra bär jeans och t-shirt.

De flesta är beduiner från Negevöknen – eller *al-Naqab*, som den heter på arabiska – och de är här för att protestera mot hur den israeliska staten behandlar dem. Den Högsta domstolen har för några dagar sedan slagit fast att beduinbyn Umm Al-Hiran ska rivas och dess 700 invånare flyttas. Meningen är att en ny bosättning ska byggas på samma plats. Men i den ska judiska israeler bo.

Israeliska regeringar har ända sedan staten bildades 1948 drömt om att fylla öknen med bosättningar; Negev upptar trots allt

60 procent av statens yta. Men trots att stora ansträngningar har gjorts för att få folk att flytta dit är området i stort sett öde – med undantag av de beduiner som har bott där i hundratals, ja kanske tusentals år.

Efter att staten Israel utropades 1948 återstod bara en dryg tiondel av den ursprungliga beduinbefolkningen i Negev. De andra hade flytt eller tvingats ge sig av till Egypten eller Jordanien. De som stannat kvar tvingades av de israeliska militära myndigheterna att flytta till ett område i västra Negev. Bland dem fanns till exempel invånarna i Umm Al-Hiran. Men bara för att det var staten som gett dem deras nuvarande boplatser fanns det ingen garanti för att de skulle få stanna där.

– Rädda Umm Al-Hiran, skanderar demonstranterna, medan de tågar mot Beershebas centrum, bevakade av poliser med kravallutrustning, som tysta ser på

från de omgivande kullarna. Beersheba-bornas tittar förvånade på beduinerna, någon stannar till och fotograferar med sin mobiltelefon, men de flesta fortsätter bara med sina vanliga göromål.

Demonstrationen gör halt på en solstekt plaza utanför Beershebas distriktsdomstol, som avvisat så många av beduinernas överklaganden och petitioner.

– Ja till erkännande, nej till husrivningar!

BEDUINERNA VILL ATT deras bosättningar ska få ett officiellt erkännande av staten, vilket skulle ge dem rätt till infrastruktur som vägar, vatten, el, avlopp, hälsovårdscentraler och skolor. Detta är något som saknas i många beduinbyar – om inte invånarna själva har sett till att skaffa sig den nödvändiga servicen.

Staten vill att beduinerna ska flytta in i de sju så kallade erkända beduinstäderna,

Demonstration i Beersheva mot rivningen av beduinbyn Umm al-Hiran.

som sedan slutet av sextiotalet har etablerats i Negev. Men det är samhällen som byggts utan att man tagit någon hänsyn till beduinernas egna önskemål; till exempel att de ska kunna behålla sin traditionella livsstil med get- och kamelskötsel och bo tillsammans med andra som är av samma klan. De statliga beduinstäderna saknar dessutom nödvändig infrastruktur liksom kommersiella och kulturella inrättningar, som banker och postkontor, biografer, parker och sport- och fritidsanläggningar – för att inte tala om arbetstillfällen. Det är knappast förvånande att de har blivit en hård för sociala problem, fattigdom och kriminalitet.

MICHAL ROTEM ARBETAR för den ickestatliga organisationen *Negev Coexistence Forum for Civil Equality*. De vill att staten ska medge att beduinerna har rätt till land och så långt som det är möjligt i en modern stat låta dem bevara sin kultur och sina traditioner. Framför allt måste beduinerna själva få vara med och besluta om sin framtid, och var de ska bo. Hon jämför med hur olika en judisk medborgare behandlas, om han eller hon vill bosätta sig i södra Israel.

– De kan själva bestämma om de vill bo i en stad, på en moshav eller en kibbutz, och numera har de också valet att bosätta sig på en privat farm. Staten är bara tacksam för att de vaktar marken.

Mot vem? Beduinerna så klart.

– Staten betraktar varje arabisk medborgare som ett hot, säger Michal Rotem.

YUSUF ZAYADINE KÄNNER sig inte som någon likvärdig medborgare i den israeliska staten, trots att hans familj har bott där långt före 1948. Han är talesman för beduinerna i Wadi al-Na'am, som med sina drygt 10 000 invånare är den största av de icke erkända byarna.

– Vi är alla medborgare av staten. Ändå behandlar de oss så här.

Yusuf Zayadine tar emot oss i ett skjul som tjänar som byns samlingsplats. Vägarna är av korrugerad plåt och taket består av kaffesäckar från Brasilien. Utsikten över den omgivande öken skulle ha fått besökaren att tappa andan – om det inte hade varit för industrizonen Ramat Hovav, som ligger bara någon kilometer från beduinernas korrugerade plåtskjul och enkla hus. Den byggdes här på sjuttioalet, långt efter det att beduinerna bosatt sig på platsen. Där finns förutom ett elverk flera kemiska fabriker och en förbränningsanläggning för giftigt avfall, som människorättsaktivister hävdar är en fara för människorna i Wadi al-Na'am. Själva anledningen till att fabrikena förlades här i Negevöknen var att de skulle ligga långt bort från det befolkningstäta centrumet i Israel.

– Det är mycket farliga ämnen det rör sig om, förklarar Michal Rotem.

Hon berättar om hur hon för några år sedan gjorde ett studiebesök på Ramat Hovav tillsammans med en grupp studenter från Beershebauniversitetet. Alla ungdomarna fick andningsmasker och skyddsutrustning och stränga tillsägelser

att genast sätta på sig dem, om larmet skulle gå.

– Men de som bor alldeles intill fabriken har inget skydd alls, påpekar Michal.

Beduinerna menar att många av hälso problemen i Wadi al-Na'am, till exempel astma och allergier, cancer och hög spädbarnsdödlighet, är kopplade till industrizonen. Nära byn finns också flera militära anläggningar, bland annat ett skjutfält.

Invånarna i Wadi al-Na'am har gång på gång begärt att de ska få flytta till en annan bosättning men de har varje gång fått avslag – ända tills helt nyligen, då beslutsfattarna plötsligt insåg att den skulle kunna dra nytta av Ramat Hovav, för att få bort beduinerna. Staten vill att samtliga invånare i Wadi al-Na'am ska flyttas till en av de erkända beduinstäderna, Segev Shalom.

Men det vägrar beduinerna.

– De där städerna har misslyckats, förklarar Yusuf Zayadine. De är de fattigaste i Israel. Där finns brottslighet och sociala problem.

– Beduinerna själva har föreslagit alternativa boplatser till Wadi al-Na'am, inflikar Michal Rotem. Men för den israeliska staten finns det bara en lösning, och det är de flyttar in till städerna.

I valet mellan Segev Shalom och Wadi al-Na'am stannar beduinerna hellre där de är, även om det innebär att de måste bo i närheten av de kemiska fabrikena.

– Det här är hemma för våra familjer, säger Yusuf. Vi är vana vid det här livet.

Det är i dag få som kan leva av sina djur, ändå är det många i Wadi al-Na'am

som håller sig med får och getter, för att bevara traditionerna. Beduinerna ägnar sig också åt jordbruk, även om Green Patrol, en gren av Negevs polis som skapats uteslutande för att hantera "beduinfrågor", rutinmässigt kommer för att förstöra odlingarna.

YUSUF VARNAR FÖR att det sätt som de behandlas på skapar mycket ilska och bitterhet bland beduinerna, och att det får dem att alltmer identifiera sig med palestinierna på de ockuperade områdena – han kallar dem för sina bröder. Israels beduiner är trots allt också palestinier, och de utsätts för samma rasism och diskriminering, trots att de är israeliska medborgare, och trots att de aldrig anslutit sig till de palestinska upproren, eller utfört några terrorattacker i Israel.

I alla fall inte än så länge.

Yusuf berättar att de unga i Negev är alltmer otåliga, och att de hånar de äldre för att de passivt ser på medan staten river deras hus och driver bort dem från deras förfäders land. Förr hände det ibland att beduiner gjorde militärtjänst i den israeliska armén, men det är det inte längre någon som gör i Wadi al-Na'am.

– Ett av husen som de rev tillhörde en officer, konstaterar Yusuf med ett ironiskt leende.

Yusuf hoppas att det fortfarande ska vara möjligt att undvika att våldsamheter bryter ut i Negev, men för det måste Israel börja lyssna på beduinerna och behandla dem som likvärdiga medborgare. För att det ska kunna hända tror han att omvärlden måste engagera sig mer, inte bara i vad som sker på de ockuperade områdena.

– Varje gång israeliska ministrar åker utomlands borde de tvingas svara på frågor om beduinerna.

Catrin Ormestad

Yusuf Zayadine är talesman för beduinerna i Wadi Al-Na'am.

Israel har lagt en industrizon med kemiska fabriker bredvid beduinernas boplatser.

BEDUINER I NEGEVÖKNEN

Före 1948 levde uppskattningsvis 100 000 beduiner i Negevöknen. Så gott som hela landet var deras, enligt muntliga överenskommelser eller skriftliga dokument som utväxlats mellan stammarna. I dag bor mer än 200 000 beduiner på cirka 2 procent av marken. 150 000 bor i av staten uppbyggda beduinstäder och 60 000 i så kallade icke erkända samhällen. Enligt den så kallade Prawerplanen, som godkändes av regeringen 2011, ska så gott som samtliga Negevökens beduiner förflyttas till de erkända städerna.

Staten försöker få bort beduinerna från deras mark bland

annat genom att riva deras hus, och förhindra att de kopplar upp sig till el- och vattensystem, liksom får del av annan social service och infrastruktur. Cirka 1 000 beduinhus rivs varje år. Beduiner som bor utanför de statliga städerna kan inte bygga lagligt eftersom staten inte erkänner deras samhällen.

Ett annat sätt att ta över land i Negev är att upprätta nationalparker och naturreservat, där det är förbjudet för beduiner att till exempel valla får och getter. Land som konfiskeras av staten används framför allt till att bygga judiska bosättningar eller militära anläggningar.

Posttidning B
Palestinagrupperna i Sverige
Götgatan 22 A
118 46 Stockholm

Begränsad eftersändning
Vid definitiv eftersändning återsänds
försändelsen med den nya adressen
på baksidan (ej adressidan).

Here We Will Stay

*In Lidda, in Ramla, in the Galilee,
we shall remain
like a wall upon your chest,
and in your throat
like a shard of glass,
a cactus thorn,
and in your eyes
a sandstorm.*

*We shall remain
a wall upon your chest,
clean dishes in your restaurants,
serve drinks in your bars,
sweep the floors of your kitchens
to snatch a bite for our children
from your blue fangs.*

*Here we shall stay,
sing our songs,
take to the angry streets,
fill prisons with dignity.*

*In Lidda, in Ramla, in the Galilee,
we shall remain,
guard the shade of the fig
and olive trees,
ferment rebellion in our children
as yeast in the dough.*

Tawfiq Zayyad (1929–1994)

